

Skadegörare på *träd*

Svenska
kyrkan

Varför är kunskap om skadegörare viktig?

Förekomsten av skadegörare på träd väcker ofta oro, men det är viktigt att sätta angreppen i rätt sammanhang. Träd i urbana miljöer och på begravningsplatser är en del av komplexa ekosystem där insekter, svampar och mikroorganismer förekommer naturligt och fyller viktiga funktioner.

I många fall är påverkan från skadegörare begränsad till estetiska förändringar som inte hotar trädets funktion eller livslängd. Samtidigt finns situationer där angrepp är tydliga indikationer på nedsatt vitalitet eller försämrade livsvillkor på växtplatsen.

En central del av förvaltningen är att kunna tolka trädets och omgivningens signaler. Det kräver kunskap om vad som är ett naturligt tillstånd, vad som är avvikande och vilka åtgärder som faktiskt är motiverade. Felaktiga tolkningar riskerar att leda till onödiga ingrepp, ökade kostnader och i värsta fall förlust av värdefulla träd.

En korrekt bedömning gör det möjligt att skilja mellan skadegörare som ger:

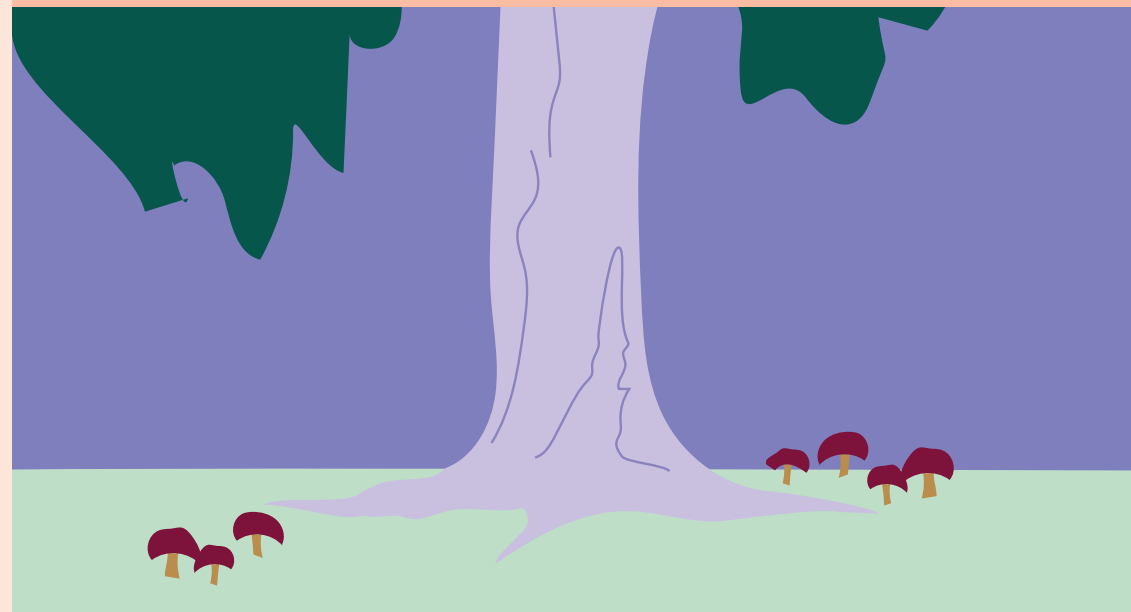
- Estetiska problem, exempelvis bladlöss.
- Påverkan på vitalitet, exempelvis blom- och grentorka.
- Påverkan på stabilitet, exempelvis vednedbrytande svampar.

Skadegörare i ett helhetsperspektiv

Skadegörare är en naturlig del av trädens ekologi och kommer alltid förekomma i någon form. Förvaltningens uppgift är inte att eliminera dessa organismer, utan att förstå deras roll och hantera de situationer där trädens funktion eller platsens värden faktiskt hotas.

Genom att arbeta systematiskt med uppföljning, kunskap och god trädvård kan de flesta problem förebyggas eller begränsas. Ett ensidigt fokus på åtgärder riskerar att skapa nya problem, medan ett helhetsperspektiv bidrar till stabila och motståndskraftiga trädmiljöer.

Ett långsiktigt fokus på artdiversitet, optimala växtplatser och god vitalitet är den mest effektiva strategin för att minimera skadegörarnas påverkan och samtidigt bevara trädens värden över tid. Ett vitalt träd har en naturlig motståndskraft och hanterar angrepp avsevärt bättre än ett träd under stress.

Upprätthåll en god skötselhygien

Korrekt utförd trädvård, där onödiga skador minimeras, är den bästa försäkringen mot skadegörare. Skador som uppstår genom felaktig beskärning eller påkörning av gräsklippare eller trimmer försvagar trädens naturliga försvar och verkar som inkörsportar för skadegörare. En god redskapshygien, som välslipade och rengjorda beskärningsredskap minskar risken för att smitta sprids mellan individer. Att etablera gräsfria zoner runt trädstammarna är en effektiv åtgärd som skyddar mot påkörning eller trimmerskador.

Se även guiderna *"Skötsel av yngre träd"* och *"Skötsel av vuxna och äldre träd"*.

Skadegörare och bekämpningsmedel

Bekämpningsmedel mot sjukdomar och skadegörare på träd är sällan verkningsfulla. För att ha effekt krävs ofta insatser i ett mycket tidigt skede av angreppet, då det oftast är som svårast att upptäcka. När en sjukdom eller ett skadedjursangrepp väl har konstaterats är det i de flesta fall för sent att bekämpa det. Därtill är många bekämpningsmedel som tidigare användes inom utemiljösektorn numera förbjudna. För de få medel som fortfarande är tillåtna krävs särskilda tillstånd och dokumenterad utbildning för både förvaring och användning. Bekämpningsmedel kan ofta ta död på rovlevande insekter som håller angrepp i schack, vilket kan leda till större problem. Gamla och oidentifierade bekämpningsmedel får aldrig användas utan dessa ska hanteras som farligt avfall.

Välj motståndskraftigt växtmaterial

Många trädarter och specifika sorter är selekterade för sin motståndskraft mot vanligt förekommande sjukdomar och skadegörare. Om erfarenheten visar att vissa växter ofta drabbas av problem inom ditt område, bör du prioritera arter med dokumenterad resistens. Träd från varumärken som exempelvis E-planta är utvalda inte bara för sin hårdighet, utan också för sin bevisade friskhet i svenskt klimat. Ett nära samarbete med din lokala plantskola är ett effektivt sätt att säkerställa tillgång till ett friskt och välkänt växtmaterial.

Införsel av skadegörare

Många skadegörare sprids vid förflyttning av växter. Det bästa sättet att förebygga etablering av nya skadegörare eller växtsjukdomar är att kontrollera allt material vid leverans. Enligt gällande regler ska allt växtmaterial åtföljas av ett växtpass, och E-plantor ska dessutom ha ett certifikat som garanterar materialets äkthet. Dessa handlingar är avgörande för spårbarheten vid ett eventuellt utbrott. Vid import av växtmaterial kan det vara klokt att avtala om att träden ska övervakas under en växtsäsong i Sverige före slutlig leverans. Detta minskar risken för att skadegörare introduceras. Om den egna organisationen saknar kompetens för att utföra kvalificerade växtkontroller bör extern expertis anlitas, exempelvis en certifierad besiktningsman för utemiljö (BEUM).

I takt med klimatförändringarna förändras även förutsättningarna för skadegörare. Ändrad luftfuktighet och stigande temperaturer gör att arter som tidigare varit ovanliga nu kan etablera sig, ofta utan naturliga fiender. Vissa skadegörare omfattas av anmälningsplikt och som förvaltare är du skyldig att rapportera misstänkta fynd till Jordbruksverket. Läs mer på jordbruksverket.se/vaxter/odling/vaxtskydd/karantanskadegorare

Bedöm påverkan av skadegöraren

Även om förekomsten av fruktkroppar från svamp kan verka oroväckande, är det relativt få vednedbrytande svampar som omedelbart hotar stabiliteten hos ett i övrigt vitalt träd. Det är därför avgörande att identifiera den specifika svamparten och bedöma trädets allmänna kondition. Andra typer av skadegörare, som exempelvis insektsangrepp, påverkar sällan trädets strukturella stabilitet på samma sätt som vednedbrytande svampar. Detsamma gäller för almsjuka i ett tidigt stadium, där trädet försvagas men behåller sin hållfasthet under en period. Vid osäkerhet kring artidentifiering eller stabilitet bör en certifierad arborist anlitas.

Se även guiden "*Riskbedömning*".

Gör så här

Ta reda på vad det är

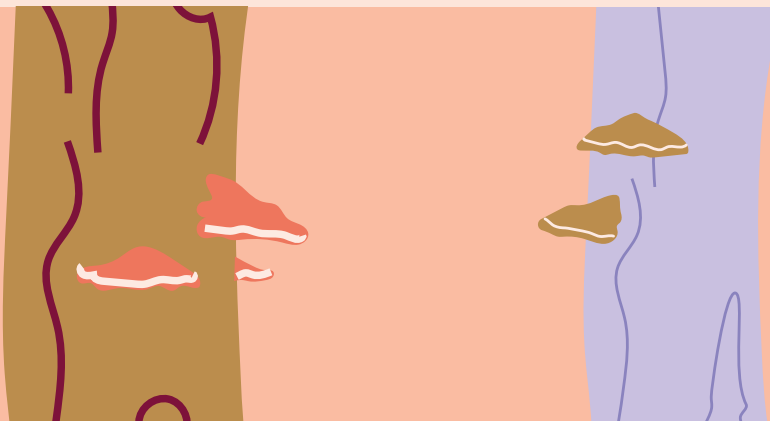
- Identifiera vilken skadegörare som förekommer.
- Bedöm omfattning och spridning.
- Ta reda på hur den påverkar just den aktuella arten.

Många skadegörare orsakar främst estetiska skador och har liten påverkan på trädets vitalitet.

Undvik förhastade åtgärder

- De flesta skadegörare kräver inte bekämpning eller akuta insatser.
- Avvakta och följ utvecklingen över tid.
- Fatta beslut baserat på uppföljning och kunskap.
- Bedöm sannolikhet för kollaps och risk för skada. Läs mer i guiden "*Riskbedömning*".

Snabba beslut, såsom fällning, är sällan motiverade.

Arbeta förebyggande genom god trädvård

- Vårda trädens vitalitet genom rätt skötsel.
- Säkerställ goda växtförhållanden.
- Undvik skador på rötter och stam.

Se även guiderna om skötsel av etablerade träd och växtbäddar.

Arbeta med biologisk balans

- Gynna blommande växter och variation i vegetationen.
- Skapa och gynna livsmiljöer för rovinsekter, fåglar och fladdermöss.
- Låt mindre betydelsefulla skadegörare ha sin naturliga utveckling.

En naturlig balans i ekosystemet är gynnsamt för ditt trädbestånd.

Sprid riskerna

- Planera och plantera för artdiversitet.
- Ha nära kontakt med plantskolor vid val av växtmaterial.
- Välj sorter med dokumenterad resistens och motståndskraft.

Se även guiden om kontakt med plantskolor.

Var uppmärksam på nyinköpt växtmaterial

- Kontrollera allt växtmaterial med avseende på skadegörare före plantering.
- Säkerställ att växtpass och annan dokumentation överlämnas vid leverans.
- Var särskilt vaksam på skadegörare som omfattas av anmälningsplikt.

Ett friskt nyplanterat träd har mer motståndskraft mot framtida skadegörare.

Viktigt att känna till

- Skadegörare innebär inte automatiskt att trädet är i dåligt skick.
- Stabilitet påverkas i första hand av vednedbrytande svampar, men då oftast över lång tid.
- Trädens vitalitet är den viktigaste skyddsfaktorn.
- Skadegörare kan följa med växtmaterial. Förvaring eller förödling i svensk plantskola kan i vissa fall bidra till bättre etablering och samtidigt underlätta upptäckt av eventuella problem före slutleverans.

Vanliga misstag att undvika

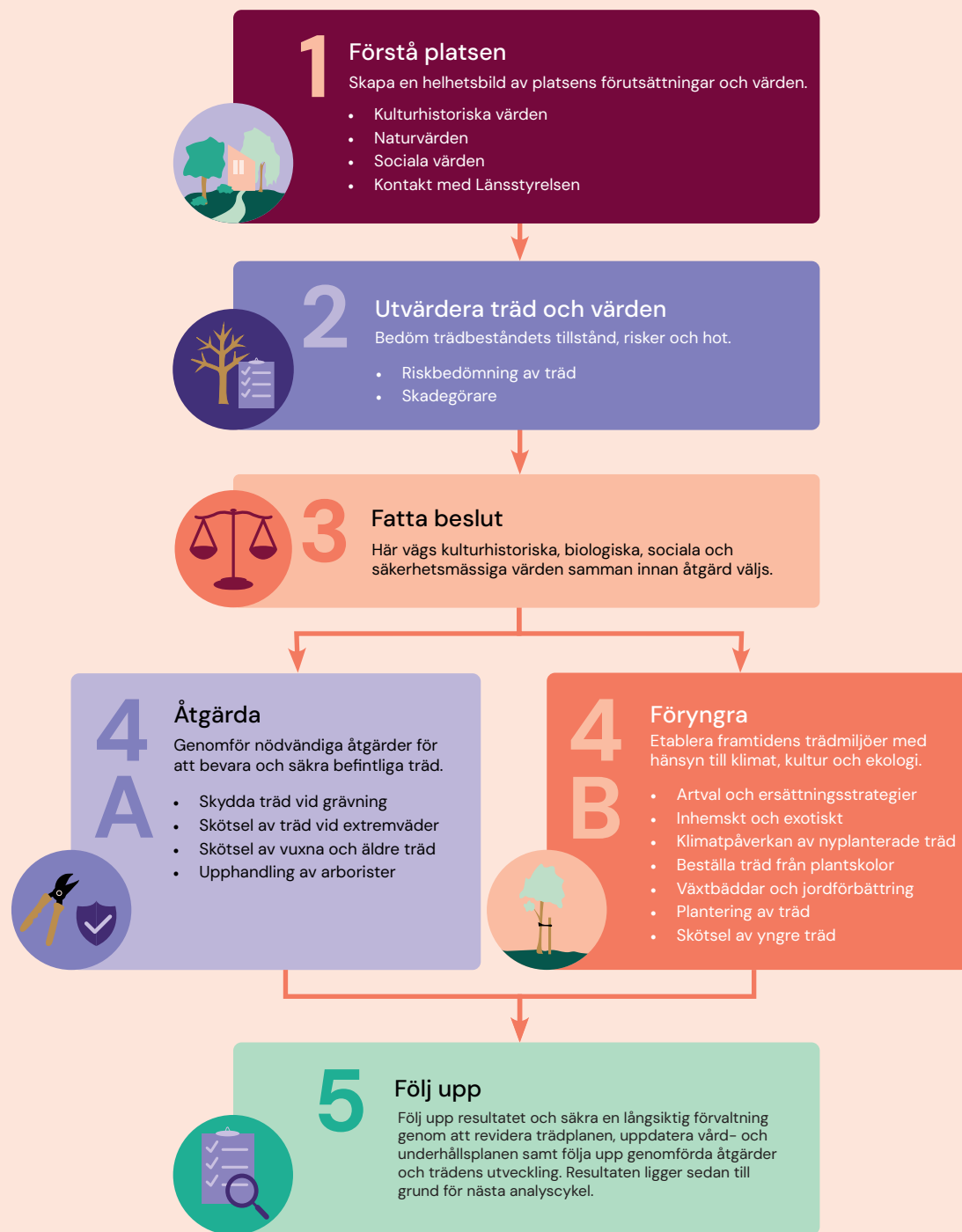
- Att tolka alla angrepp som allvarliga.
- Att fälla träd utan korrekt bedömning.
- Att blanda ihop skadegörare med stabilitetsproblem.
- Att sakna uppföljning över tid.
- Att välja växtmaterial utan dokumenterad friskhet.
- Att inte kontrollera inkommande växtmaterial.
- Att arbeta med ensidiga trädbestånd.
- Att inte ha koll på problem i närliggande länder.

Checklista för förvaltaren

- ☐ Har ett dokumenterat friskt plantmaterial valts?
- ☐ Finns en god redskapshygien inom förvaltningen?
- ☐ Är skadegöraren identifierad?
- ☐ Är påverkan på vitalitet bedömd?
- ☐ Finns faktisk påverkan på trädets stabilitet?
- ☐ Har en arborist eller annan sakkunnig konsulterats vid behov?
- ☐ Har eventuell rapporteringsplikt beaktats?

Process och samband mellan guiderna

Den här guiden är del av en serie om förvaltning av träd på *begravningsplatser*

Artval och ersättningsstrategier

Inhemskt och exotiskt

Klimatpåverkan av nyplanterade träd

Kontakt med länsstyrelsen

Beställa träd från plantskolor

Kulturhistoriska värden

Naturvärden

Plantering av träd

Riskbedömning av träd

Skadegörare

Skydda träd vid grävning

Skötsel av träd vid extremväder

Skötsel av yngre träd

Skötsel av vuxna och äldre träd

Sociala värden

Upphandling av arborister

Växtbäddar och jordförbättring